

УДК 331.97.51.33 :115.75

Казарінов Д. В.¹

УКРАЇНА ТА ЇЇ МІСЦЕ В РЕГІОНАЛЬНИХ ВАЛЮТНИХ ФОРМУВАННЯХ ЄВРОПИ

У статті розглядається генезис валютної інтеграції держав Європи, також розглядаються можливі варіанти участі України в нових інтеграційних формуваннях в умовах розвитку процесу глобалізації мегаекономіки.

¹ Рецензент: д. е. н., професор В. Г. Чаплигін

Ключові слова: оптимальна валютна зона, золотий стандарт, золотодивізний стандарт, нова економіка, євразійський платіжний союз, валютне заміщення, конвергенція, асиметричність економік.

ВСТУП

На рубежі століть відбувається переосмислення основних принципів економічного аналізу, удосконалюється старий і розробляється новий дослідницький інструментарій. Має місце також і тенденція до диференціації і спеціалізації галузей економічної науки, а також до ускладнення і фрагментації економічного знання. В умовах «нової економіки» фундаментальна розробка питань логіки та методології наукового пізнання створює відповідну методологічну базу для вирішення актуальних прикладних задач, серед яких однією з основних є теоретична та методологічна база платіжних спілок. В умовах формування нового VI укладу мегаекономіки виникає нове предметне поле, яке вимагає докорінно переглянути зміст цілого ряду теорій, що досі вважалися цілком усталеними. У представленій статті позначені нові підходи до теорії оптимальних валютних зон, теорії валютного заміщення і формування платіжного союзу країн Східної Європи. Автор виходить з того, що розвиток нового економічного мислення полягає в пошуку нової парадигми формування платіжного союзу в державах Європи, заснованому на системному підході. Проблеми формування валютних союзів розглядали зарубіжні та вітчизняні вчені (І. А. Бланк, В. Р. Євстигнєєв, П. Кенен, В. В. Козловський, Р. МакКіннон, Р. Манделл, С. Л. Ткаченко); теорія економічної ефективності використання інвестицій, валютних курсів та формування валютних союзів розглянуті в роботах вітчизняних вчених (І. А. Бланк, Н. Н. Гуляєва, А. В. Мертенс, Є. В. Савельєва, Н. М. Ушакова та ін.) Нормативно-інформаційною базою статті є законодавчі норми міжнародного права і практики створення зони еуро. Емпіричною базою роботи є дані, надані фінансовою та грошовою владою України, матеріали спеціальних періодичних видань, а також джерела з глобальної мережі Інтернет.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

У даний час відзначається великий інтерес до наукового або, принаймні, систематичного осмислення проблем, які раніше ставилися виключно до компетенції «практиків». Сказане повною мірою стосується теорії платіжних союзів, в основі якої лежить теорія оптимальних валютних зон – найбільш складний теоретичний підхід. В основі теорії оптимальних валютних зон лежать підходи монетаризму-глобалізму, які також отримали достатній розвиток через експансії американського долара (американський напрямок), формування Європейської валютної системи (європейський напрямок), формування валютної системи держав Перської затоки (ісламський

напрямок), формування валютної системи Південно-Східної Азії (східний напрямок) і формування євразійської валютної системи (євразійський напрямок). Однак, незважаючи на наявність великого переліку спеціальних праць, в яких досить докладно і детально розглядаються питання оптимального валютного простору, в даний час відчувається гострий брак в розробках з проблеми формування платіжних спілок, які враховують міждержавну економічну асиметричність та асиметричність залежності держав, які бажають утворити єдиний економічний і валютний простір (це стосується в основному незалежних держав на пострадянському просторі колишнього Радянського Союзу і держав Східної Європи).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Глобалізація світогосподарських зв'язків вимагає від економічної науки вироблення нових підходів в обґрунтуванні відповідної теоретичної бази, в той час як сучасні підходи в економічній теорії, ґрунтуючись на класичних наукових напрямках, не в змозі пояснити, що відбувається.

Дослідження, проведені автором статті, дозволяють зробити висновок про те, що теорія оптимальних валютних зон, заснована на класичних підходах, повинна бути адаптована до потреб економік національних держав в умовах нового інформаційного устрою. Тим більше, формуючи євразійську оптимальну валютну зону в параметрах двох провідних економік – Російської Федерації та України, – необхідно з досить великою часткою обережності використовувати рекомендації МВФ, оскільки запропоновані ним методики в параметрах міждержавної економічної надбудови (як показав досвід 20-річного розвитку країн СНД, що застосовував методики МВФ) функціонують вкрай неефективно. У зв'язку з цим, при дослідженні проблем освіти економічного і валютного союзу (платіжного союзу) на пострадянському економічному просторі і країн колишнього соціалістичного табору доцільно розглянути механізм переказного рубля країн – членів РЕВ.

«Відкритість» будь-якої економіки в умовах інформаційного устрою мегаекономіки кінцева, і саме тому будь-яку економічну систему можна розглядати як закриту [9]. У середині ХХ століття ряд вчених країн Західної Європи стверджували, що сутність переказного рубля РЕВ неринкова, що, загалом-то, не заперечувалося економістами країн Східної Європи [3-7 та ін]. Разом з тим, для переказного рубля країн – членів РЕВ не існувало дієвих інструментів переходу на ринкові принципи роботи, оскільки економічна ситуація цього не вимагала (і, що важливо, серед валют країн – членів РЕВ не було ніякої конкуренції, а стійкість переказного рубля забезпечувалася золотим змістом).

Діаметрально протилежне становище складалося у Західній Європі, де більшість валют відносилося до групи вільно конвертованих, внаслідок чого відбувалося суперництво західноєвропейських валют (навіть в параметрах ECU). Як відзначали ряд економістів, саме необхідність усунення валютної конкуренції стала однією з причин переходу до єдиної європейської валюти, що пояснювалося необхідністю різкого зниження витрат за операціями типу своп. Однак, як свідчить досвід, перехід до єдиної валюти в зоні єйго виявився передчасним і саме в силу асиметричності економік країн зони єйго.

У той же час для розгляду валютно-фінансової інтеграції в умовах інформаційного устрою мегаекономіки (в параметрах утворення платіжних спілок) необхідно визначити інтеграційні стандарти. Як відомо, нове знання базується на старому, воно зазвичай вбирає в себе більшу частину категорій та інструментів, як концептуальних, так і експериментальних, якими традиційні теорії оперували в умовах попереднього економічного укладу. Виникаюча структура при аналізі конкретних умов розвитку реального сектора економіки (включаючи і кредитно-грошовий ринок) і буде тим інструментом для отримання наукового досвіду теоретичного і практичного осмислення для нового наукового аналізу, а застосування понятійного апарату дозволяє пізнавати структуру і конструкцію будь-якої господарсько-економічної ситуації. Абсолютно нейтральної та інваріантною для всіх напрямів економічної теорії немає, але щодо узагальнених економічних категорій – факт безперечний, про це свідчить порівнянність економічних категорій всіх економічних систем. Неможливо знайти будь-які наукові теорії, що мають один і той же предмет дослідження, але які мають абсолютно несхожі емпіричні категорії (базиси, або мови). У двох різних теорій завжди знайдуться спільні, нехай навіть методологічні фрагменти. Під платіжним союзом автор розуміє зону домінування однієї будь-якої валюти (загальну або єдину), яка здатна на всій території зони виконувати всі функції грошей (в т. ч. функцію грошей як платежу, функцію грошей як засобу обігу, функцію грошей як міри вартості і функцію світових грошей).

Л. І. Фрей, звертаючись до визначення валютної зони, характеризує її як «об'єднання держав, які проводять свої міжнародні розрахунки у валюті основної країни зони, концентрують валютні резерви в цій країні, підтримують стійкий курс своїх валют по відношенню до валюти основної країни. Між державами, що входять до складу зони, як правило, немає валютних обмежень»[12]. А ось як характеризує оптимальну валютну зону вже наш сучасник – американський дослідник Дж. Франкель: «Сукупність країн, які високо інтегровані у сфері торгівлі, капіталів, ринків робочої сили та ін. може являти собою оптимальну валютну зону. Оптимальна валютна зона може бути визначена як область, яка не є ні настільки малою, ні

настільки відкритою, щоб вона виграла матеріально від прив'язки її валюти до третьої валюти, ні настільки великою, що вона виграла б матеріально, розпавшись на підобласті з різними валютами ...» [18]. Подібна «різнонаправленість» наведених визначень легко з'ясовна. У поняття валютної зони вчені вкладають абсолютно різний зміст: один не розділяє валютну зону і валютний союз, інший мислить у термінах більше географічних, ніж економічних.

На відміну від валютної зони, валютний союз, на думку дослідників (У. Бутье [14], Е. Коломбатто [15], Х. Жерардін [16]), передбачає введення в обіг єдиної валюти (або встановлення жорстко фіксованих валютних курсів), а також виконання основних положень теорії оптимальної валютної зони – вимоги економічної збіжності. Показово те, що держави-члени Ради Європи в дискусіях, які відбувалися на установчій зустрічі, не прийшли до однозначного визначення поняття «союз» (зрозуміло, в контексті загальної інтеграції). Визначені були тільки рамки такої форми зв'язку, а саме створення єдиного економічного та монетарного союзу. І саме «рамковість», як стверджує російський економіст Ткаченко С. Л., дозволяє говорити про загальні труднощі «стандартного» мови інтеграції [9]. Дозволимо не погодитися з другою частиною наведеного твердження. З логіки міркувань випливає, що валютний союз може утворюватися країнами, рівними (або приблизно рівними) за рівнем економічного розвитку. Але як бути державам, які претендують на входження у валютний союз з яких-небудь інших, а не економічних, причин, але не відповідають вимозі економічної збіжності? Більше того, відокремлений економічний розвиток сприяє більшою мірою міждержавній дивергенції (розбіжності), оскільки фактори і темпи економічного розвитку являють собою якісь детерміновані величини. Таким чином, спираючись виключно на заключні положення теорії економічної конвергенції, можна буде прийти до висновку, що кількість держав, які можуть дозволити собі приступити до створення платіжного союзу, дуже мала, і ще менша кількість тих держав, що зможуть створити платіжний союз. Представляється, що сучасний стан міжнародних економічних відносин суперечить постулатам неокласичної теорії економічної конвергенції в силу того, що посилюються розбіжності між країнами, що знаходяться в даний історичний момент на різних етапах розвитку, що вимагає появи нових знань у сфері т. зв. випереджаючого економічного розвитку.

Роботи, присвячені теорії оптимальної валютної зони як альтернативи золотого (або золотодев'язного стандартів), переважно розглядають питання попередньої міждержавної конвергенціальності, і в меншому ступені, – проблеми нівелювання розбіжностей, які були у держав на момент формування платіжного союзу або з'являлися в процесі його функціонування. Економісти, визнаючи параметри

конвергенціональності валютної інтеграції [2], в той же час не розглядають в ній параметри абсолютизації конвергенціонального підходу – необхідні факторні моделі інтеграційного розвитку, орієнтованого не на уніфікацію різноманітного, а на його об'єднання, тобто на формування платіжного союзу. У нашому розумінні платіжний союз являє собою етап інтернаціоналізації взаємодії макрорівневих систем, що спирається і на загальну економічну лібералізацію, і на жорстке структурування національних (регіональних) кредитних і валютних систем. Так, наприклад, дискусія, що передувала вступу держав до Економічного і валютного союзу ЄС була багатоаспектною, вона включала як технічні питання (розглядався механізм взаємної фіксації валютних курсів), так і соціальні (прогнозувалися зміни у суспільній сфері). Одночасно був розроблений план виходу держав із членів Економічного і валютного союзу країн ЄС, який у 2011 році виявився непрацездатним у ситуації з Грецією. У монографії С. Л. Ткаченко [9], що є однією з кращих праць учених-економістів на пострадянському економічному просторі в галузі оцінки європейської валютної уніфікації, наводиться порівняльний аналіз шляхів переходу до єдиної валюти і утворення єдиного валютного простору в Західній Європі. Автор книги, вчений з Санкт-Петербурзького державного університету, спираючись на вже розроблену теорію оптимальної валютної зони, розглядає формування платіжного союзу не на основі економічної збіжності, а на факті неминучого нівелювання розбіжностей в економічній сфері за допомогою встановлення єдиної валюти. Дійсно, процеси валютного об'єднання не можна розглядати виключно через призму теорії Р. Манделла [19], їх слід піддавати критичному аналізу. Як нам здається, відповідність умовам теорії оптимальних валютних зон не є вирішальним фактором при прийнятті державою рішення про участь (неучасть) у платіжному союзі.

Євросоюз при формуванні зони єго встановив економічні параметри конвергенції, яких необхідно дотримуватися. Однак деякі держави іноді вдаються до вибору «некласичних» шляхів утворення платіжних союзів зі своїми партнерами. Виражається це або в прив'язці національної валюти до валюти країни-партнера, або в наданні іноземній валюті статусу законного платіжного засобу і введення її в обіг [9, 20]. Але, незважаючи на згадану «поширеність» подібних процесів, прив'язка і заміщення національних валют проводиться тільки по відношенню до деяких валют, наприклад, *usd*, *euro*, *sfr*. До того ж, як прив'язка, так і заміщення супроводжуються для держави і придбаннями, і втратами, причому втрати можуть бути вище потенційних придбань (наприклад, події в Білорусі в 2011 році, коли загальна неконкурентоспроможність економіки, викликана неадекватною реалізацією валютної політики, призвела до паралічу

державної системи управління). Причини, з яких Україні не слід вступати в платіжний союз на основі єдиної валюти в якості національного платіжного засобу, цілком зрозумілі. По-перше, це означало б повну відмову від національної кредитно-грошової незалежності, тобто втрату одного із символів національного суверенітету. І, по-друге, це призвело б до збігу кордонів політичних утворень та оптимальних валютних зон, що не передбачається теорією платіжного союзу в параметрах оптимальних валютних зон. По-третє, це посилить зовнішній інфляційний тиск на реальний сектор національної економіки України.

У сучасних умовах розвитку процесу глобалізації все частіше висловлюються думки про зниження пріоритетності національного та збільшення наднаціонального в економічному розвитку держави. Разом з тим доводиться констатувати, що до цих пір не існує чітко визначеної економічної моделі конвергенції одиничного (національного) в загальний (глобальний) економічний простір. У даний час можна лише констатувати існування певного набору чинників, здатних, на думку вчених, значно впливати на хід та швидкість зрощування процесів конвергенції. Разом з тим, ще належить виробити стандарти європейської інтеграції, хоча, у зв'язку з впливом безлічі факторів на весь порядок інтеграції (у зв'язку з подіями в зоні еуро у 2010–2011 рр.), зробити це безболісно навряд чи представляється можливим. Особливо відзначимо, що у вітчизняній науці виникла необхідність осмислити теоретичні основи розвитку процесів валютно-фінансової конвергенції на пострадянському економічному просторі, що вимагають обґрунтування таких категорій, як платіжний союз країн Східної Європи та євразійський економічний простір, визначення позиції України в європейських процесах конвергенції, а також вивчення організаційних, процедурних аспектів, виявлення передумов і умов розвитку фінансової конвергенції.

Генезис платіжних спілок у XX–XXI століттях послідовно, крок за кроком, підводить нас до думки про те, що кожний наступний інтеграційний етап являє собою новий якісний рівень міждержавних інтеграційних відносин. Але, на жаль, перехід з вищого ступеня розвитку на нижчий теорії конвергенції поки не розглядають (хоча досвід функціонування зони еуро свідчить про необхідність таких досліджень). Більш того, розвиток подій в колишньому Радянському Союзі показав, що, опинившись затиснутими в межах національних утворень, економіки республік гостро потребували виходу на зовнішні ринки. Найменш безболісним був би розвиток багатосторонньої і багатфакторної торгово-економічної інтеграції на основі спільної валюти. Внутрішні передумови фінансової конвергенції формуються, як правило, під впливом прагнення держав отримати додаткові конкурентні переваги у вигляді економії витрат і оптимізації єдиного

внутрішнього ринку. У той же час держави не можуть приступити до формування монетарного союзу на базі спільної валюти без реалізації необхідних адаптаційних процедур.

Сучасною економічною теорією не вирішено питання про необхідність дотримання державами критеріїв економічної конвергенції. Ми згодні з дослідниками-економістами, що саме конвергенція здатна вплинути на весь хід міждержавного економічного взаємопроникнення [9, 11 та ін.]. В існуючих теоріях економічної динаміки та економічної конвергенції сама ідея необхідності зближення рівнів розвитку економік незалежних державних утворень дуже рідко ставиться під сумнів [1, 2 та ін.]. Як правило, в якості прикладу наводиться економічний і валютний союз ЄС, де критерії міждержавної конвергенції позначені дуже чітко. Слід зазначити, що Євросоюз пішов шляхом одночасного створення системи наддержавних економічних інститутів, тоді як у ряді інтеграційних угруповань подібні органи існували й існують історично. Подібна переконаність бачиться автору не зовсім обґрунтованою. Насправді, валютна інтеграція являє собою новий і недостатньо вивчений напрям загальноекономічної конвергенції, особливо в умовах розвитку процесу глобалізації.

На нашу думку, критерії загальної конвергенції держав, які колись вже мали спільну політичну та економічну надбудову та зруйнували її, але приходять до необхідності її відновлення, полягають у наступному:

1. На певному етапі економічного розвитку участь держави в регіональному валютному угрупованні є кращим, ніж входження цієї ж держави в «широке» міжнародне валютне об'єднання: критерії збіжності можуть бути м'якшими для кожної держави окремо, оскільки підтягувати невелике об'єднання (наприклад, Союз трьох) до великого (Євросоюз) легше, ніж включати в об'єднання країни поодиночі, тому логічним і не позбавленим підстави вбачається підхід щодо введення «валюти перехідного періоду» для держав Балтії перед вступом до зони єйро. Подібний же підхід виправданий і історією створення Економічного і валютного союзу країн ЄС, який починався з ядра невеликих держав.

2. Реалізація політики міждержавної економічної конвергенції вимагає великих витрат, що проявляється як у витратах окремих держав на підготовчому етапі до вступу в союз, так і в необхідності створення системи перерозподілу коштів від економічно розвинених до менш розвинених економік.

3. Критерії конвергенції в більшості своїй зачіпають «монетарну» сферу: дефіцит/профіцит бюджету, зовнішній борг/ВВП, темпи зростання, агрегування грошової маси та ін. Однак «монетаризм» представляє не реальний сектор економіки, а завдання конвергенції якраз лежить більше в площині промислової політики, що має на меті

формування нового постінформаційного укладу, участі держави у міжнародному поділі праці і т. д.

У науці постійно ведеться суперечка про первинність фінансового сектора економіки над промисловим сектором економіки (чи промислового над фінансовим). Слід зазначити, що автор дотримується думки про «підпорядкованість» фінансового сектора економіки промислового, в зв'язку з чим припускає, що для міждержавної економічної конвергенції пріоритетним є тотожність промислових державних показників, а при формуванні платіжного союзу асиметричних економік для досягнення параметрів збіжності формувати платіжний союз на основі спільної валюти. Досягнення параметрів економічної порівняності є саме тим параметром, який і дозволить перейти до єдиної валюти платіжного союзу.

З іншого боку, прагнення одних держав до встановлення, а інших до вживання жорстких критеріїв збіжності цілком виправдано. Перші прагнуть відгородити себе від союзу з «недостатньо» економічно розвиненим партнером, у інших же з'являються додаткові стимули до прискореного розвитку. Згадаймо, що до цілей регіональної економічної політики Євросоюзу належить «забезпечення однакового рівня розвитку територій». Здавалося б, пов'язувати рівномірність розвитку територій всередині однієї держави і вступ держави в валютний союз не зовсім логічно. Однак взаємозв'язок існує і притому дуже тісний.

Розвиваючи і обґрунтовуючи критерії економічної збіжності (або незбіжності) між державами, слід звернутися до трьох основних гіпотез, що заперечує відсутність конвергенції [9]. Згідно з першою, виробничі технології сприяють лідерам: багаті стають багатшими в результаті зростаючого ефекту масштабу. З другої випливає, що конвергенція – це реальний факт, але тільки для країн з адекватним людським капіталом, необхідним для оволодіння сучасними технологіями. Третя концепція полягає в тому, що бідні країни просто володіють низьким перспективним потенціалом, хоча і починають набирати темпи розвитку саме тоді, коли збільшується розрив між їх сьогоdnішнім рівнем доходів і власним потенціалом економічного зростання. Будь-яка з перерахованих гіпотез, якби вона була застосована щодо платіжного союзу, означала б середні перспективи реалізації процесів економічної конвергенції, оскільки забезпечення і економічного зростання, і економічної конвергенції вимагає досить розвинених економічних інститутів.

Звідси випливає, що причини вступу держави в платіжний союз різні. Якись країни вважають відмову від національної валюти (а разом з нею і від національної грошово-кредитної політики) ситуацією цілком прийнятною, інші сприймають подібне рішення болісно, проте в будь-якому випадку кожна держава має чітку перспективу своїх дій.

Як уже зазначалося, сьогодні не представляється можливим точно прорахувати наслідки вступу країни в платіжний союз. Не в змозі цього зробити ні Міжнародний валютний фонд, ні Центр економічних і політичних досліджень (CEPR, Великобританія), ні Національне бюро економічних досліджень (NBER, США), ні структури зони еуро навіть з урахуванням їх найпотужнішого економіко-математичного апарату прогнозування. Проте з великою часткою впевненості можна стверджувати, що, стаючи членом валютної інтеграційного угруповання, будь-якій державі доведеться брати до уваги потреби своїх партнерів. Робити це надзвичайно важко, але необхідно, бо інакше створений платіжний союз буде приречений на провал.

ВИСНОВКИ

Вироблення моделі, яка б дозволила Україні вибрати найбільш оптимальну структуру входження в регіональну структуру економічної та валютної інтеграції в Східній Європі, на нашу думку, можливе на основі формування платіжного союзу країн Центральної та Східної Європи на основі спільної валюти. Даний підхід дозволить Україні найбільшою мірою отримувати економічну вигоду від інтеграційних процесів на євразійському економічному просторі (включаючи держави ЄС в Центральній Європі), надалі застосовувати в практичній діяльності укупі з іншими, вже відомими в теорії економіки моделями, з урахуванням можливості їх збіжності/незбіжності, а також запропонувати моделі і методи, що дозволяють цю збіжність оптимізувати в умовах розвитку процесу інтеграційних регіональних тенденцій, обумовлених процесом глобалізації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Горев В. Н. Методы и модели стратегического бизнес-планирования. – Пушкин, ИПП, 2011. – 120 с.
2. Козловский В. В. Обусловленность и пути выравнивания общей линии экономического и культурного развития европейских стран. – Мн. : Алгоритм, 1999. – 296 с.
3. Международная социалистическая валюта стран-членов СЭВ. – М. : Финансы, 1973. – 96 с.
4. Олейник И. П. Мировое социалистическое хозяйство. – М. : Международные отношения, 1969. – 358 с.
5. Планирование и управление народным хозяйством в социалистических странах. – М. : Мысль, 1969. – 388 с.
6. Система управления экономикой развитого социализма: тенденции и проблемы. – М. : Экономика, 1982. – 304 с.
7. Сопоставление уровней экономического развития социалистических стран. – М. : Экономика, 1966. – 297 с.
8. Рикардо Д. Сочинения в 4-х томах. Том. 2. – М. : Политиздат, 1955. – 392 с.
9. Ткаченко С. Л. Европейская валютная интеграция. Теория и практика. – СПб. : СПбГУ, 2008. – 610 с.
10. Ткаченко С. Л., Козловская Н. В. // Международные экономические отношения. – 2004. – № 4. – С. 28-31.
11. Черенков В. И. Глобальная маркетинговая среда: опыт концептуальной интеграции. – СПб. : СПбГУ, 2003. – 367 с.
12. Фрей Л. И. Валютные и финансовые расчёты капиталистических стран. – М. : Международные отношения, 1969. – 304 с.
13. Barro, R. and Sala-I-Martin, X. «Convergence» // The Journal of Political Economy, Chicago; Apr 1992; Vol. 100, Issue 2; pp.223-251.
14. Buiters, W., «The EMU and the NAMU: What is the Case for North-American Monetary Union?» / CEPR Discussion Paper № 2181; June 1999.
15. Colombatto, E. «The Birth and Failure of the EMU Project» // Journal des Economistes et des

Études Humaines, 8, 2/3, Juin-Septembre 1998, pp.219-238. 16. Gerardin, H. «La Zone Franc.» Paris: l'Harmattan, 1989. – 214 p. 17. «Economic convergence and monetary union in Europe» / edited by Ray Barrell. London: Sage publication, 1992. – 263 p. 18. Frankel, J. No Single Currency Regime is Right For All Countries or at All Times. <http://www.nber.org/papers/w7338>, NBER working paper series, September 1999. 19. Mundell, R. «A Theory of Optimum Currency Areas» // *The American Economic Review*, Sep 1961, Vol. 51, pp.657-665. 20. Mundell, R. and J.Polak (eds.) “The New International Monetary System”. – New York : Columbia University Press, 1977. – 244 p. 21. Summer J. La Croix «Economic integration and convergence: A second decomposition method» // *Journal of Economic History*, Sep 1999, Issue 3, pp.773-778. 22. Wood, A. «Globalization and Wage Inequalities: A Synthesis of three theories» // *Weltwirtschaftliches Archiv*, Review of World Economics, band 138, 2002, Heft 1, pp.55-82.